

Bojničica pri stvaranju grbova Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i Kraljevine SHS.

Prilog Marije Zaninović-Rumora "Zadarske mjere sredinom 19. stoljeća" (str. 751-762) vrijedan je doprinos proučavanju mjera.

U zborniku je objavljena pjesma Stanislava Adamića "Onaj trenutak rata" (str. 23), te tekst Frane Barasa "Sjećanje na splitske dućane" (str. 919-927), koji se odnosi na tridesete godine ovog stoljeća.

Ovaj zbornik okupivši vrijedne i zanimljive suradnike doprinio je našem poznavanju različitih pitanja vezanih uz prošlost Dalmacije (političku, gospodarsku, pravnu, kulturnu), njene kulturno-umjetničke spomenika i običaje, te nam pruža niz vrijednih spoznaja i otvara različita istraživačka pitanja.

Marija Karbić

Kroatien

Landeskunde - Geschichte - Kultur - Politik - Wirtschaft - Recht

Ur. Neven Budak, Peter Jordan, Walter Lukan, Petra Moissi

Osterreichisches Ost- und Südosteuropa Institut

izdanje Böhlau Verlag Wien-Köln-Weimar, 1995. (465 str.)

Knjiga stranog izdavača na hrvatske teme sama po sebi privlači pažnju javnosti, posebno stručne. Ova knjiga još je povećava svojim zamašnim opsegom od 465 strana i zahtjevnim naslovom: HRVATSKA, zemljopis - povijest - kultura - politika - gospodarstvo - pravo.

Rad na ovoj knjizi potakao je i vodio Austrijski institut za istočnu i jugoistočnu Europu iz Beča. Ona zapravo predstavlja posebni svezak njihova časopisa Osterreichische Osthefte (Osthefte, Sonderband 13). Prije knjige o Hrvatskoj, u istom nizu izvanrednih svezaka, već su izašle na sličan način obrađene knjige koje se bave poljskim i bugarskim temama. Prema riječima urednika, potreba za knjigom koja bi njemačkom govornom području, a i šire, dala cjelovit moderan i kritički pogled na današnju Hrvatsku i njezinu prošlost, pojavila se s početkom ratnih zbivanja na tlu bivše Jugoslavije, kada je povećan interes za to područje otkrio veliku prazninu u pogledu stručne i mjerodavne literature na zapadnjacima dostupnim jezicima. Tu prazninu djelomično nastoji ispuniti ova knjiga. Ona nema pretenzije dati sistematičan i cjelovit prikaz hrvatske povijesti, već se njena koncepcija zasniva na određenim centralnim, "gorućim" pitanjima i postavkama (npr. urbani razvoj, nacionalna integracija, iseljavanje...), kao i na pojedinim užim, no ne manje važnim temama, koje na specifičan način obilježavaju Hrvatsku (npr. glagoljaštvo).

U smislu naglašene multidisciplinarnosti pristupa tematici, u knjizi su zastupljeni autori različitih profila; povjesničari, geografi, kroatisti, povjesničari umjetnosti, pravnici, ekonomisti. Također treba istaknuti i internacionalni sastav tih autora. Uz petnaest hrvatskih znanstvenika (iz Zagreba i Rijeke), među autorima u ovoj knjizi se nalazi šest Austrijanaca, te dva autora iz Savezne Republike Njemačke.

Sama knjiga sastoji se od dvadeset i tri samostalna znanstvena priloga, složena u pet cjelina; osnove, zemljopis, povijest, kultura i suvremeni razvoj. Evo pregleda autora i naslova članaka. Prvo poglavlje, "Osnove" sačinjavaju dva članka, Hrvatska između multietničkih kraljevina i republike kao nacionalne države Arnolda Suppana i Osnovna obilježja prostorne strukture Hrvatske Petera Jordana. Poglavlje "Geografija" sastoji se od četiri članka: *Historijska geografija Hrvatske* Veljka Rogića, *Etnička struktura Hrvatske* Stanka Žuljića, *Osnovne značajke hrvatskog iseljavanja 1880-1991*. Ive Nejašmića i *Rijeka - glavna hrvatske luka i važna tranzitna luka Srednje Europe*. Slijedeće, središnje poglavlje knjige, "Povijest", zastupljeno je najvećim brojem članaka, njih devet, čiji raspon seže od srednjeg vijeka do naših dana. To su *Razvoj gradskih naselja u Varaždinskoj županiji u srednjem vijeku* Nevena Budaka, *Hrvatska na prijelazu 15. u 16. stoljeće* Tomislava Raukara, *Hrvatska varijanta srednjoeuropskog modela nacionalne ideologije* Nikše Stančića, *Nastojanja Josipa Jurja Strossmayera oko slavenske liturgije iz perspektive austro-ugarskih centralnih vlasti i Vatikana* Alojza Ivaniševića, *Slom austro-ugarskog gospodarskog prostora i njegove posljedice za gospodarski razvoj hrvatskih zemalja* Zdenke Šimončić-Bobetko, *O sudbini plemstva u sjevernoj Hrvatskoj u međuratnom razdoblju* Mire Kolar-Dimitrijević, *Partizanski pokret i hrvatsko pitanje*

1941-1945. Nade Kisić-Kolanović, *Ustaška država: Anatomija jednog sistema vladavine* Holma Sundhaussena i *Karakteristike razvoja Hrvatske u razdoblju između 1945. i 1990. godine* Marijana Maticke. Slijedi poglavlje "Kultura" sa tri članka, *Hrvatsko glagoljaštvo - tisućljetni kontinuitet jedne tradicije* Eduarda Hercigonje, *O pitanju utjecaja Beča kao metropole na kulturni identitet Zagreba u 19. stoljeću* Maria Streche te *Udio austrijskih i njemačkih arhitekata u izgradnji Zagreba u 19. stoljeću* Olge Maruševski. Posljednje je poglavlje "Suvremeni razvoj". Pod tim naslovom obuhvaćeno je pet članaka: *Ponovno rađanje Hrvatske iz duha jezika. Kritičko ispitivanje na temu jezika i nacionalizma, temeljem priloga u hrvatskim tiskanim medijima* Ernsta Kiliana, *Istra: Srce Hrvatske kuca svojeglavo. Najveća hrvatska ljetovališna regija i njezina regionalna stranka* IDS Andrea-ša Heilborna, *Hrvatska: Stabilizacijski program i njegove perspektive* Stephana Barisitza, *Stabilizacija, financijske reforme i transformacija. Hrvatski slučaj* Marka Škreba (na engleskom) i *Pravni razvoj Hrvatske od 1990.* Ilone Slawinski.

Zvezdana Sikirić

Orest Subtelny: Domination of Eastern Europe

Native Nobilities and Foreign Absolutism, 1500-1700, Alan Sutton, Gloucester

U knjizi "Dominacija u Istočnoj Europi, domaće plemstvo i strani apsolutizam" autor Orest Subtelny analizira uzroke koji su doveli do posvemašnjeg zaostajanja, kako ekonomskog tako i društvenog, Istočne Europe za Zapadnom u 16., 17. i 18. stoljeću. Uzroke zaostajanja u prvom redu treba tražiti u činjenici što su se zbog spleta okolnosti istočnoeuropske plemićke (odnosno vladajuće) elite odlučile za pretežnu orijentaciju prema poljoprivrednoj proizvodnji, zanemariivši pritom razvoj drugih grana gospodarstva (npr. industrije). Isto tako, po mišljenju autora, uzrok što su istočnoeuropske države u 16. i 17. stoljeću pale pod dominaciju stranih sila leži u tome što se tip države kao asocijacije plemstva, sa svojim bezbrojnim unutarnjim svadama i protuslovljima, nije mogao nositi s apsolutističkim monarhijama i njihovom čvrstom i jedinstvenom organizacijom vlasti koju je podupirao i moćan birokratski aparat.

Prvo poglavlje knjige nosi naslov "Socijalno-ekonomska pozadina" i u njemu se uspoređuje socijalno-ekonomski razvoj Istočne Europe s onim Zapadne Europe. Tu se govori o uzrocima koji su doveli do naglog gospodarskog razvoja u Istočnoj Europi u 15. st. Između 1350. i 1500. godine javili su se znakovi rasta u Istočnoj Europi. Dolazi do formiranja gradova, u prvom redu zbog velikodušnosti kraljeva u garantiranju slobode istima. Razvija se poljoprivreda, seljaci priskrbljuju hranu gradovima, a sve više se javlja i novčana umjesto naturalne rente. Usporedo se razvija i rudarstvo. Na Zapadu sve više rastu cijene poljoprivrednih proizvoda, a istodobno demografski rast i povećanje gradova uvjetuju sve veću potražnju za hranom. Od te situacije nastoje profitirati istočnoeuropske plemićke elite, koje prodaju žito Zapadnoj Europi. U pogledu proizvodnje hrane Istočna Europa ima velike prednosti pred Zapadnom: ima manje gradova, a vrlo mnogo još neobrađene zemlje. Kao luka posrednik služi Gdanjsk, koji od te ekonomske situacije i najviše profitira. Žito se iz zaleđa dovozi u Gdanjsk, a tamo ga preuzimaju nizozemski posrednici koji ga preko Baltika i Atlantika prevoze u zapadnoeuropske zemlje. Osim žita istočnoeuropske zemlje zapadnoeuropskim prodaju i stoku. Stoka se uglavnom prevozi kopnom, a glavni izvoznik stoke je Mađarska, poglavito stoga što je mađarska puszta prikladna za uzgoj stoke i stoga što je poljoprivreda zadovoljala zbog depopulacije uzrokovane turskom invazijom u 16. st. Može se reći da su se mađarski i hrvatski plemići prihvatili trgovine stokom s istim onim zanosom s kojim su se njihovi poljski susjedi prihvatili trgovine žitom.

Zbog svega ovog dolazi do nazatka u svim područjima osim u proizvodnji hrane. Ona je, naime, najisplativija. Tako, po mišljenju autora, dolazi do stanovite polukolonijalne situacije: Zapad uvozi sirovine s Istoka, a vraća ih kao luksuzne proizvode koje onda kupuju domaće elite. Nazadak Istočne Europe u 16. st. postaje sve očitiiji. Poljoprivreda je i dalje bila glavna komponenta zapadnoeuropske ekonomije, ali su se razvile i druge gospodarske grane, što je dovelo do veće ravnoteže i otpornosti zapadne ekonomije, za razliku od jednostavne orijentacije Istočne Europe na poljoprivrednu proizvodnju. U Istočnoj Europi sve više prevladavaju velika imanja (latifundije) i čvršće privezivanje seljaka za zemlju uz povećanje kmetskih obveza. U kasnom 16. i ranom 17. st. novi i prevladavajući oblik ekonomske proizvodnje postaje zemljišni posjed utemeljen na tlaci. Dakako, kontrola nad njim je u rukama plemstva. Od razvoja ekonomije zem-

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

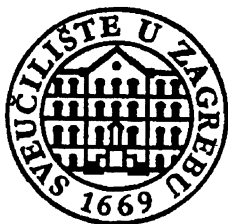
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

29

ZAGREB

1996.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3

tel.: 385 (0)1 6120 150 fax: 385 (0)1 6156 879
385 (0)1 6170 685

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Stipe BOTICA

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
ENGLISKI JEZIK:**
Nikolina JOVANOVIĆ

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u veljači 1997. godine